

TÓTH LÍVIA

2. DÍJ ■

SZÓPÁR(T)BAJ

A kilencvenes években még közepesen fejlett Csóka község jelenleg a legszegényebbek között van a Vajdaságban. A gazdasági helyzet miatti komor hangulatot csak súlyosbítja a pártok egymás közötti politikai csatározása és nacionalista vádaskodása.

„Jelenleg még nem látszik annak a bizonyos alagútnak a vége. Nagyon ritka körülöttünk a levegő, fiataljaink közül sokan áttelepültek Magyarországra, illetve más országokba. Ha meg akarjuk látogatni őket, illetve ha külföldre akarunk utazni, fejenként 100 dinár sarcot kell fizetnünk, személygépkocsinként meg ennek a kétszeresét, mert hát a gazdaságban csak mimelik a munkát, a hatóságnak meg pénzre, sok pénzre van szüksége. Jelenleg az ún. Harmadik Jugoszlávia Csókájában több szerb és egy magyar párt, a VMDK működik (vegetál). Ez utóbbinak a helyzete és befolyása nem teszi lehetővé, hogy általa végre a saját kezünkbe vegyük a saját sorsunk irányítását. A község élén a demokratikusan megválasztott vezetőség helyett kényszerigazgatás uralkodik, ún. távirányítású szervek és egyének ügyködnek, és hát főleg nem a mi javunkra. (A jelenleg 1996 augusztusára értendő, ugyanis akkor róttam, gépelgettem ezeket a hevenyészett sorokat.)” – írja Cs. SIMON ISTVÁN a *Virulsz-e még szülőföldem?* című könyvében, amely 1997-ben, Csóka első írásos említésének 750-ik évfordulójára jelent meg. A régészeti leletek tanúsága szerint Csóka területén már az őskorban is éltek emberek, ám az első írásos emlék a település létezéséről 1247-ből maradt ránk. Chakának hívták akkor, ami feltehetően személynév volt, és később – bizonyos jelek szerint – a XIV. században Csókává alakult át.

A kiadványból tudjuk, hogy a csókai határ majdnem öt és fél ezer hektáron fekszik, a múlt század második felében létrehozott dohánybevaltó napjainkban is működik, a húsgyár 1932-ben alakult és messze földön ismert, az építőipari vállalat 1962-ben, a fémipari 1967-ben létesült...

Tavaly, a nyár végén, elővettem Cs. Simon István könyvét, amikor a csókai húsgyár dolgozói egy hétig útzárlattal tiltakoztak áldatlan helyzetük miatt. Megállapítottam, talán már akkor is szerencsésebb lett volna, ha a szerző múlt időt használ. Kislányként arról jegyeztem meg a település központjában terpeszkedő szalámigyárat – ahogyan mi neveztük –, hogy időnként förtelmes büzzel árasztotta el a környéket. A disznótöpörtyű – mondta ilyenkor a nagyanyám, és ma is előttem van az a darabos, zsíros massa, amelyet a moslékba kevert. Ha sokáig állt,

kövér, fehér kukacok keletkeztek benne. Legtöbb ismerősünk, de a családjunkból is sokan dolgoztak a gyárban. Eszembe jut társaságunk egyik tagja, a gömbölyű, mindig jókedélyű hentesfiú, aki azzal „szórakoztatott” minket, hogy részletesen elmesélte, miből készül a híres csókai pástétom. A tubusos, amelyet valóban meg lehet vásárolni a határainkon kívül. Aztán már csak ott, mert a mi üzleteinkből eltűnt, mint annyi minden más. Azóta ez az ismerősöm is külföldre sodródott, nem várta meg, hogy a munkanélküliek listájára kerüljön. Hallom, most éppen Hollandiába készül egy csoport fiatal hentes, egy évre szóló szerződést írtak alá.

Legutóbb nagyon megdöbbenett a gyár félelmetes csendje, miközben az egyik üres csarnokból a másikba mentünk. Az elhagyatott, néma gépeket már hónapok óta nem kapcsolták be. De akkor még azt hitték, ez hamarosan bekövetkezik. A köztársasági kormány kezdeményezte az ideiglenes gazdasági intézkedések bevezetését, és munkacsoportot nevezett ki. A tervek és remények ellenére beindult a csőd eljárás. Ezt a legegyszerűbben úgy lehetne megfogalmazni, hogy a húsgyár csak politikai támogatást kapott, pénzt nem. A köztársasági illetékesek „vigasztként” csak azt tudták mondani, 26 hasonló gyár van az országban – most már felmerül az a kérdés is, hogy melyikben? –, amelyek közül 19 nem működik. Idén, március közepén lezárult a csőd eljárás első köre, a nagybecskereki gazdasági bíróság által kinevezett csődtanács értékelése szerint a húszüzem teljes adósságtömege 412 millió dinár, a beérkezett kérelmek alapján 141 vállalat, cég, magánszemély várja, hogy valamilyen formában kártalanítsák.

A húsgyárnak több mint 1300 dolgozója volt, a mezőgazdasági kombinát, amelyben 2000 novemberében kezdődött meg a csőd eljárás, legalább ezer csókainak és környékbelinek adott munkát. Tönkrement a község két legnagyobb vállalata, az alkalmazásban lévők mindössze 1350-en maradtak. Összehasonlításként álljon itt, hogy 1998-ban a foglalkoztatottak száma majdnem 4700 volt, ami 1999-ben 3000-re, a következő évre viszont 2700-ra csökkent. Csóka község, amelynek nyolc településén 16000-en élnek és még a kilencvenes években is a közepesen fejlettek közé tartozott, jelenleg az egyik legszegényebb Vajdaságban. Ez a megdöbbenő állítás nem légből kapott, statisztikai adatok támasztják alá.

A korabeli kimutatásokban szereplő kereskedelmi és vendéglátóipari vállalatok üzleteinek, kirendeltségeinek többsége becsukott, a Rad építővállalatnak csupán a téglagyára üzemel, a Rét mezőgazdasági birtokon 380-an, a padéi Menta gyógy- és fűszernövény-feldolgozóban 170-en, a dohánygyárban alig 70-en dolgoznak. A községben most az öntöde a legnépesebb a maga 400 munkásával, egyébként a szabadkai Sever

Holdinghoz tartozik. A hírek szerint azonban ott sem rózsás a helyzet. Mint ahogyan a felsoroltak egyikében sem.

ELŐSZÖR VOLT A NYILATKOZATHÁBORÚ...

Cs. Simon István 1996-97-ben tette fel a maga kérdését, amely most, öt év után még aktuálisabb. Virulsz-e még szülőföldem? Sajnos jelenleg nem. Esetleg majd egyszer. Újra. Pedig időközben megtörtént a hatalmváltás. 2000 októberében Csókán is az ellenzéki koalíció – amelyet a Vajdasági Magyar Szövetség, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, a Vajdasági Reformpárt és a Vajdasági Szociáldemokrata Liga alkotott – nyerte meg helyhatósági választásokat. A 31 tanácsnoki helyből 19-et, azaz a nyilvánvaló többséget szerezte meg. Igaz, a Liga csak formálisan volt benne a győztes csapatban, a választásokra nem tudott jelölteket állítani, a községi hatalomgyakorlásból is kimaradt. A korábban uralkodó Jugoszláv Baloldalnak a Szerbiai Szocialista Párttal közösen csak 5, a Szerb Radikális Pártnak 4, a polgárok csoportja jelöltejének 3 mandátum jutott. Mivel a VMSZ-nek van a legtöbb – tizenöt – képviselője, a 2000. október 12-én megalakult új községi végrehajtó bizottságban is ez a párt jutott a funkciók zöméhez, sőt MAROS ANTAL személyében polgármestert avathattak. Aki alig több mint egy év múlva távozni kényszerült.

2001 közepén tört ki a csókai nyilatkozatháború, a közvéleményt viszont heteken át a „polgármester ügye” foglalkoztatta. Az első levelet a Vajdasági Magyar Szövetség csókai körzeti szervezete fogalmazta meg, amelyben a legerélyesebben elítélik a község első emberének minősíthetetlen viselkedését és felelőtlen kijelentéseit. Az előzményekre azok a sorok engednek következtetni, amelyben megróják a Vajdasági Szociáldemokrata Liga községi szervezetét, mert – úgymond – vádjaik a VMSZ teljes helyi szervezetének a lejáratására irányulnak. A VSZL hamarosan jelentkezik, elzárkózik a rá vonatkozó résztől és érdekesnek tartja, hogy a VMSZ bírálja ugyan a saját soraiból választott polgármestert, de nem nevezi meg konkrétan az(oka)t a botrány(oka)t, amelyeket nacionalista kijelentéseivel okozott. A levelezgetésbe bekapcsolódott az egyik koalíciós partner, a Vajdasági Reformisták csókai községi szervezete, és a képviselő-testület összehívását, valamint a polgármesterrel szembeni bizalmi kérdés felvetését javasolja. Végül a Vajdasági Magyar Szövetség elnöksége is foglalkozott az esettel, leszögezte, saját hatáskörében kívánja kezelni a helyzetet, és elutasítja a többi párt beavatkozási kísérletét.

A sajtóközlemények megjelenésekor a polgármester úr hosszabb, hivatalos külföldi utazáson tartózkodott, hazaérkezése után viszont úgy

gondolta, az ügyet nem kell tovább hullámoztatni. Ha nyilvánosan nem is, belülről bizonyára folytatódott a forrongás, hiszen a tavalyi év utolsó napjaiban Maros Antal egészségügyi okokra hivatkozva, meglepetésszerűen lemondott. Helyére a 31 éves, szintén VMSZ-es MARGIT ZOLTÁNT, a végrehajtó bizottság tagját választották, aki nem sokkal korábban kapcsolódott be a politikai életbe, és ezen a téren még „tisztának” számít. Meg tapasztalatlanak – bólogattak sokatmondóan a kárörvendők, egy újabb báb színrelépését sejtetve.

Az elnökcerével kénytelen voltam kicsit részletesebben foglalkozni, de nem csak azért, mert egyedülálló jelenség a magyar önkormányzatokban. Sokkal inkább a nacionalizmus kérdése miatt, amely a hatalomváltás után ekkor vetődött fel először komolyabban. De nem utójára. A község tovább tartó gazdasági hanyatlását azóta is politikai csatározások, nacionalista vádaskodások súlyosbítják.

... KÖVETKEZETT A VÁDASKODÁS...

TÓTH ÁRPÁD, a végrehajtó bizottság és a Vajdasági Reformisták csókai községi szervezetének elnöke elismeri, nincs könnyű dolguk. Mint mondja, elsősorban nem a politizálás miatt vállalta el a funkcióját, inkább a terhes örökséget szeretne volna enyhíteni. Habár az önkormányzatnak nincs felhatalmazása arra, hogy beavatkozzon a gazdaság ügyeibe, mégsem maradhatnak közömbösek. Magát és a községi hatalmat gyakorló társait nem érzi vétkesnek, hiszen nem miattuk került Csóka község ilyen helyzetbe. Okleveles, gyakorlattal és tapasztalattal rendelkező közgazdász létére optimista és látja az alagút végét. Amely ugyan nincs közel, de nem elérhetetlen.

Ez is valami, hiszen az idézett bevezető mondatban költőnk még nem pillantotta meg a sötét lyuk végén derengő világosságot.

A községi költségvetésben ebben az évben először láttak elő 500 000 dinárt az ipar fejlesztésére, a kis- és középvállalkozások, vagy általában a vállalkozások előmozdítására, amelynek a hiányát mindenki érzi. Főleg a nagy „monstrumok” térdre hullása után.

Miután a politikai összetűzések a volt polgármester lemondásához vezettek, néhány hónapig csend volt. De csak szélcsend – mint utóbb kiderült. Mert ismét sokasodnak a megjegyzések a községi előljárók számlájára. Elsősorban az időközben megalakult Szerbiai Demokrata Párt és a Liga helyi szervezetének tagjai részéről. A SZDP azzal vádolta meg őket, hogy nemzeti és pártvonalon nyitnak új munkahelyeket, például a Művelődési és Oktatási Központban, hogy halmozzák a funkciókat, és

jól fizetett állásokat biztosítottak maguknak. A ligások szerint tarthatatlan ugyan a politikai-gazdasági helyzet, de zavarja őket egyes vezetők nacionalizmusa és szélsőségsége is.

Margit Zoltán polgármester és a megnevezettek kénytelenek a sajtóban magyarázni a bizonyítványukat: a községi tisztségviselők személyi jövedelme a törvénnyel összhangban 14-15 000 dinár, tisztességesen dolgoznak, az ígéreteiket próbálják teljesíteni, jelentős összegeket szereztek külföldi alapítványoktól és donációkból, ezekkel azonban csak a legnagyobb lyukakat sikerült úgy-ahogy betömni. Például az *Iskolák és a Városok a Demokráciáért* program megpályázott keretéből százezer márkát költhettek a tanügyi intézményekre és a vízvezetékre, az *Energia a Demokráciáért* programból mazutra és fűtőolajra jutott, de megemlítik a az utcai közvilágítás korszerűsítését, a hodicsi híd újjáépítését... Hozzáteszik, az őket bírálók eddig bizonyára mindent ingyen csináltak, és furcsának találják, hogy azokat, akik az elmúlt időszakban tönkretették a község gazdaságát, senki sem akarja felelősségre vonni. Pedig mindenki tudja, kikről van szó. Pontosán, név szerint. Megkockáztatják, egyeseket az is zavarja, hogy ők egyáltalán itt vannak. Az állítólagos szélsőségséget visszautasítják, azt azonban nem tagadják, hogy kemények, mert az elmúlt tíz év arra tanított mindenkit, de elsősorban a kisebbségben élőket, hogy a meg- és fennmaradásért küzdeni kell.

Miért van szükség az újság hasábjain történő parttalan politikai szópárbajra? Nem tudnák ezt egymás között megbeszélni? Mivel Csókán nem működik a Szerbiai Demokratikus Ellenzék, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga pedig nincs jelen a községi képviselő testületben, így a sajtó marad szinte az egyetlen megnyilvánulási lehetőség. Az ellenzék szerepét csak úgy tudják betölteni, ha bírálják a helyi hatalom, vagyis a többségben lévő VMSZ téves lépéseit – állítják a ligások. És azt is, hogy nincsenek a VMSZ ellen.

Közben a padéi Menta gyógy- és fűszernövény-feldolgozóban is forró a hangulat. A dolgozók egy része nyílt levelekben fejezte ki elégedetlenségét az egykor jól menő vállalatban uralkodó áldatlan állapotok miatt, amelyet az igazgató – a Jugoszláv Baloldal volt embere, tavaly nyár óta bűnvádi eljárás is folyik ellene – és legközelebbi munkatársai idéztek elő. Az igazgató viszont olyan okmányt tud felmutatni, amelyben a munkások több mint fele mellette áll ki. Egyelőre nem tudni, bekövetkezik-e a vezetőcsere, az azonban bizonyos, hogy az igazgató úr is előszeretettel emlegeti a hamarosan bekövetkező „elmagyarosítást”.

...ÉS A BOMBARIADÓ A VÁROSHÁZÁN

Ami ugyan hamisnak bizonyult, de megbolygatta a kedélyeket. Mert Csókán és a környéken még nem történt ilyesmi. A polgármester nem tudta eldönteni, tréfálkozott-e valaki, vagy pszichikai nyomásgyakorlásnak szánta.

Én viszont az eddig leírtak tükrében azt nem tudom megállapítani, valóban látszik-e annak a bizonyos alagútnak a vége. Akár gazdasági, akár nemzeti szinten.

